

Austriacki kodeks postępowania cywilnego określa ogólne zasady przesłuchiwanie małoletnich, czyli osób w wieku poniżej 18 lat, w postępowaniu cywilnym. Celem tych zasad jest zapewnienie małoletnim szczególnie potrzebnej ochrony w stresujących sytuacjach, jakimi są przesłuchania. Od przesłuchania małoletnich można całkowicie lub częściowo odstąpić, na wniosek lub z urzędu, jeżeli przesłuchanie zagraża dobru małoletniego, ze względu na jego dojrzałość umysłową, przedmiot przesłuchania lub bliską relację małoletniego ze stronami postępowania, i nie da się zapewnić małoletniemu ochrony w inny sposób. Jeżeli przesłuchanie zagraża dobru małoletniego tylko jeśli odbywa się w obecności stron lub ich przedstawicieli, odpowiednio wykwalifikowani biegli mogą w razie potrzeby przeprowadzić osobne przesłuchanie w innym miejscu. Podczas przesłuchania małoletniemu może towarzyszyć zaufana osoba, jeżeli to służy jego dobru. Jeżeli przedmiot powództwa cywilnego ma istotny związek z postępowaniem karnym, a ofiara w wieku poniżej 14 lat uczestnicząca w tym postępowaniu karnym ma być przesłuchana w postępowaniu cywilnym, do przeprowadzenia przesłuchania należy co do zasady powołać odpowiednio wykwalifikowanego biegłego. Przesłuchanie podczas publicznej rozprawy ustnej można, w razie konieczności, przeprowadzić z wyłączeniem jawności.

Postępowanie karne w sprawach nieletnich w Austrii

Zgodnie z § 1 ust. 1, 2 i 3 ustawy o sądach dla nieletnich (*Jugendgerichtsgesetz*, JGG) przestępstwo nieletniego to czyn popełniony przez osobę w wieku 14–18 lat.

Przestępstwa popełnione przez małoletnich w wieku poniżej 14 lat są wyłączone z zakresu ścigania. W reakcji na takie czyny sąd opiekuńczy lub sąd rodzinny może podjąć jedynie środki mające na celu ochronę i wspieranie rozwoju osobistego małoletniego (§ 4 ust. 1 JGG).

Ponadto osoba nieletnia (czyli w wieku 14–18 lat), która popełnia przestępstwo, nie podlega karze, jeśli:

- 1) nie jest, ze szczególnych powodów, wystarczająco dojrzała, by uznać dany czyn za niezgodny z prawem lub postępować w odpowiedni sposób lub
- 2) w chwili popełnienia przestępstwa ma mniej niż 16 lat, nie dopuściła się poważnego uchybienia i nie występują szczególne powody uzasadniające, by wymiar sprawiedliwości dla nieletnich musiał odstraszać tę osobę od popełniania przestępstw.

Zasadą przewodnią wymiaru sprawiedliwości dla nieletnich, zapisaną przede wszystkim w ustawie JGG, jest zapobieganie popełnianiu przez sprawcę kolejnych przestępstw, a przez to pomaganie mu, by stał się odpowiedzialnym, przestrzegającym prawa obywatelem (§ 5 ust. 1). Niektóre przepisy proceduralne ustawy JGG i niektóre ograniczenia dotyczące surowości kar mają także zastosowanie do osób w wieku 18–21 lat, które uznaje się za „młodocianych” (§ 1 ust. 5 i § 19 JGG).

Co do zasady w postępowaniach przeciwko nieletnim przestępcom oraz w większości spraw przeciwko młodocianym maksymalny okres pozbawienia wolności i maksymalną dzienną stawkę grzywny zmniejsza się o połowę. Nie obowiązuje kara minimalna. Grzywny obliczane na podstawie wartości, korzyści lub szkody, w tym odszkodowanie z tytułu wartości oraz konfiskatę, można nakładać, o ile nie zagrażają one dalszemu rozwojowi oskarżonego (§ 5 ust. 4, 5 i 6 JGG).

Nieletnich i młodocianych, którzy popełnili przestępstwo, nie można skazać na dożywotnie pozbawienie wolności. Przestępstwa zagrożone karą dożywotniego pozbawienia wolności lub pozbawienia wolności od 10 do 20 lat podlegają karze pozbawienia wolności od 1 roku do 15 lat w przypadku, gdy przestępstwo popełnił nieletni w wieku co najmniej 16 lat, oraz karze pozbawienia wolności od 1 roku do 10 lat (§ 5 ust. 2 JGG). Przestępstwa zagrożone karą pozbawienia wolności od 10 do 20 lat podlegają karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 10 lat (§ 5 ust. 3 JGG).

W austriackich postępowaniach karnych w sprawach nieletnich, które można określić mianem „proceduralnej dekryminalizacji”, przewiduje się możliwość zaniechania ścigania lub odstąpienia od ścigania. Prokuratura wstrzymuje się od ścigania nieletniego przestępcy, jeżeli popełnione przez niego przestępstwo jest zagrożone jedynie grzywną lub karą pozbawienia wolności do lat 5, a dodatkowo środki nie są konieczne do odstraszenia młodego sprawcy od popełnienia kolejnych przestępstw. Podejznanego ściga się jednak w każdym przypadku, gdy jego czyn doprowadził do śmierci człowieka (§ 6 ust. 1 JGG). Na tych samych warunkach sąd, po wszczęciu postępowania przygotowawczego lub po wniesieniu aktu oskarżenia, w drodze postanowienia umarza postępowanie karne do czasu zakończenia postępowania głównego (§ 6 ust. 3 JGG).

Jeżeli konieczne jest formalne pouczenie podejrzanego o niezgodności z prawem określonych czynów, takich jak czyn zgłoszony, oraz o ich możliwych konsekwencjach, zajmuje się tym sąd opiekuńczy na wniosek prokuratury (§ 6 ust. 2 JGG).

Ponadto, jeśli popełnionego przestępstwa zasadniczo nie uznaje się za poważne, nie doprowadziło ono do śmierci człowieka i nie jest konieczne zastosowanie kary, która odstraszyłaby oskarżonego od popełnienia kolejnych przestępstw, prokuratura proponuje oskarżonemu środki w trybie pozasądowym.

Są cztery rodzaje środków w trybie pozasądowym: grzywna przewidziana w § 200 kodeksu postępowania karnego (*Strafprozessordnung*, StPO), praca na cele społeczne (§ 201 i 202 StPO), okres nadzoru kuratorskiego przy zastosowaniu określonych warunków (§ 203 StPO) oraz mediacja między ofiarą a sprawcą (§ 204 StPO). Na tych samych warunkach sąd może także umorzyć postępowanie karne i nakazać zastosowanie środków w trybie pozasądowym. Kolejną możliwością jest stwierdzenie winy bez nałożenia kary (§ 12 JGG) lub z ewentualnym nałożeniem kary (§ 13 JGG). Do stosowanych przy tym warunków należą instrukcje, środki kuratorskie i nakazy sądowe.

Zgodnie z § 12 JGG sąd powinien odstąpić od wymierzenia kary, jeżeli na nieletniego przestępcę ma być nałożona jedynie łagodna kara i można przyjąć, że sam wyrok skazujący wystarczy, by odstraszyć sprawcę od popełniania kolejnych przestępstw.

Zgodnie z § 13 JGG w okresie od 1 roku do 3 lat nie można nałożyć kary za przestępstwo popełnione przez nieletniego, jeżeli można założyć, że wyrok skazujący i groźba kary, same w sobie lub w połączeniu z innymi środkami, odstraszą sprawcę od popełnienia kolejnych przestępstw.

Dopełnieniem katalogu reakcji wymiaru sprawiedliwości na przestępczość nieletnich jest możliwość wydania warunkowego lub bezwarunkowego wyroku skazującego.

Jeżeli konieczne jest formalne pouczenie podejrzanego o niezgodności z prawem określonych czynów, takich jak czyn zgłoszony, oraz o ich możliwych konsekwencjach, zajmuje się tym sąd opiekuńczy na wniosek prokuratury (§ 6 ust. 2 JGG).

Żeby uniknąć jego negatywnych konsekwencji, tymczasowe aresztowanie należy stosować tylko wtedy, gdy jest to konieczne i nie jest możliwy żaden inny środek. Tymczasowego aresztowania nie można stosować w przypadku wykroczeń.

Prokuratorzy i sędziowie muszą regularnie sprawdzać, czy tymczasowe aresztowanie jest konieczne. W związku z tym, a także w celu zbadania innych możliwości proceduralnych, należy organizować konferencje z udziałem osób z kręgu społecznego młodego sprawcy (tzw. „konferencje z siecią społecznościową”), co pozwoli uniknąć tymczasowego aresztowania.

Ponadto prawie w każdym przypadku należy przeprowadzić indywidualną ocenę („młodzieżowy wywiad środowiskowy”), która powinna uwzględniać zwłaszcza osobowość i dojrzałość, sytuację ekonomiczną, społeczną i rodzinną – w tym środowisko życia – oraz szczególne narażenie nieletniego przestępcy na zagrożenia.

W austriackim prawie karnym dotyczącym nieletnich zapewnia się także, aby sędziowie i prokuratorzy prowadzący postępowania karne przeciwko osobom młodym mieli szczególne kompetencje w tej dziedzinie i dostęp do specjalnych szkoleń.

Podsumowując, „instrumenty” przewidziane w austriackiej ustawie o sądach dla nieletnich pozwalają prokuratorom i sędziom podejmować jak najlepsze decyzje w postępowaniach karnych przeciwko nieletniemu przestępcom oraz zapewniają najwyższy poziom środków sprawiedliwości naprawczej.

Ponadto dzięki transpozycji do prawa krajowego dyrektywy w sprawie postępowań karnych przeciwko nieletnim – dyrektywy (UE) 2016/800 z dnia 11 maja 2016 r. w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym, Dz.U. L 132 z 11.5.2016, s. 1 – osoby nieletnie są aktywnie reprezentowane przez adwokata podczas pierwszego przesłuchania przez policję (co było już przewidziane w odniesieniu do wszystkich – bez wyjątku – postępowań karnych w sprawach przestępstw). Dodatkowo należy tworzyć audiowizualny zapis przesłuchań przez policję i inne organy ścigania, jeśli jest to proporcjonalne (zwłaszcza, jeżeli adwokat jest nieobecny), a prawa nieletnich podejrzanych do informacji rozszerzono zgodnie z powyższą dyrektywą. Pozostałe przepisy tej dyrektywy odnoszą się do praw już ujętych w ustawie JGG.

Prawa dzieci będących ofiarami przysługujące im w postępowaniu karnym

W austriackim postępowaniu karnym oprócz ogólnych praw ofiar (§ 66 i nast. StPO) istnieje wiele szczególnych praw i środków służących ochronie dzieci będących ofiarami, między innymi:

wyznaczenie kuratora dla dzieci będących ofiarami w przypadkach, o których mowa w § 66a ust. 3 StPO;

informowanie o ucieczce i ponownym schwyтaniu więźnia oraz o jego pierwszym wyjściu bez dozoru z zakładu bądź o zbliżającym się lub faktycznym zwolnieniu więźnia, z uwzględnieniem instrukcji wydanych mu w celu ochrony ofiary, zgodnie z § 106 ust. 4 i § 149 ust. 5 austriackiej ustawy o systemie penitencjarnym (*Strafvollzugsgesetz*);

wsparcie psychospołeczne i pomoc prawna w postępowaniu karnym na podstawie § 66b StPO (zob. poniżej);

możliwość osobnego i skutecznego pod względem kontrydiktoryjności przesłuchania w postępowaniu przygotowawczym i postępowaniu głównym w celu uniknięcia bezpośredniego kontaktu między świadkami a oskarżonym (§ 165 i § 250 StPO);

w przypadku przeprowadzenia takiego przesłuchania świadka zwalnia się z obowiązku składania dalszych zeznań, a protokół przesłuchania można odczytać na rozprawie głównej (§ 252 ust. 1 pkt 2a StPO);

ochrona tożsamości świadka (§ 10 ust. 3, § 161 ust. 1 i § 162 StPO);

ochrona prywatności ofiary (§ 228 ust. 4 StPO oraz § 7a ust. 1 pkt 1 ustawy medialnej [*Mediengesetz*]);

możliwość przesłuchania w charakterze świadka w domu lub w innym miejscu (np. w razie choroby, słabości, uzasadnionych okoliczności – § 160 ust. 1 i § 247a StPO);

ofiary, które nie ukończyły 18 lat, są zawsze uznawane za szczególnie bezbronne i mają w postępowaniu karnym, oprócz ogólnych praw ofiar, prawa szczególne określone w § 66a ust. 2 StPO:

prawo do przesłuchania przez osobę tej samej płci (art. 66a ust. 2 pkt 1);

prawo do skorzystania z tłumaczenia ustnego (art. 66 ust. 3) wykonywanego, w miarę możliwości, przez osobę tej samej płci podczas przesłuchania ofiary w trakcie postępowania przygotowawczego i rozprawy (pkt 1a);

prawo do odmowy odpowiedzi na pytania dotyczące szczegółów przestępstwa, jeżeli ofiara uzna, że te szczegóły nie mają znaczenia, bądź na pytania dotyczące okoliczności o bardzo osobistym charakterze (pkt 2);

prawo do żądania ostrożnego przesłuchania (§ 165 i § 250 ust. 3 StPO) w trakcie postępowania przygotowawczego i rozprawy, a w każdym przypadku w sposób opisany w § 165 ust. 3 StPO, w razie potrzeby przez biegłego (pkt 3) – zwłaszcza w przypadku małoletniej ofiary, której integralność seksualną naruszono w związku z przestępstwem zarzucanym oskarżonemu;

prawo do żądania wyłączenia jawności rozprawy (§ 229 ust. 1 StPO) (pkt 4);

prawo do natychmiastowej informacji otrzymywanej z urzędu, w rozumieniu § 172 ust. 4, § 177 ust. 5 i § 181a StPO (pkt 5);

prawo do obecności zaufanej osoby podczas przesłuchania (§ 160 ust. 2 StPO) (pkt 6);

zgodnie z § 70 ust. 1 StPO ofiary szczególnie bezbronne należy poinformować o prawach przysługujących im na mocy § 66a StPO najpóźniej przed pierwszym przesłuchaniem;

pouczenie o prawach ofiar należy podać w języku i w sposób, które są zrozumiałe dla ofiar, przy uwzględnieniu ich szczególnych potrzeb osobistych;

zgodnie z § 160 ust. 3 StPO **ofiary, które nie ukończyły jeszcze 14. roku życia, można przesłuchać wyłącznie w obecności zaufanej osoby**, którą może być przedstawiciel ustawowy, asystent sądowy lub inna zaufana osoba. Wszystkie pozostałe ofiary, zwłaszcza te w wieku 14–18 lat, również mają prawo do przesłuchania w obecności wybranej przez siebie zaufanej osoby. Prawo to musi być określone w wezwaniu na przesłuchanie świadków;

po 1997 r. we wszystkich sądach prowadzących postępowania karne utworzono przyjazne dzieciom pokoje przesłuchań.

Ważnymi narzędziami w obszarze ochrony ofiar są między innymi wsparcie psychospołeczne i pomoc prawna w postępowaniu karnym, które przyznaje się określonym grupom osób nieodpłatnie, na ich wniosek.

Wsparcie psychospołeczne i pomoc prawna przysługują:

osobom, które w wyniku umyślnego przestępstwa padły ofiarą aktu przemocy lub groźby karalnej, oraz osobom, których integralność seksualna została naruszona lub wobec których dopuszczono się nadużycia stosunku zależności przy popełnieniu takiego przestępstwa;

bliskim członkom rodziny osoby, która straciła życie wskutek przestępstwa, lub członkom rodziny takiej osoby, którzy byli świadkami przestępstwa;

ofiaram przestępstw o charakterze terrorystycznym;

ofiaram typowych przestępstw z nienawiści w internecie. Obejmuje to uporczywe nękanie, długotrwałe prześladowanie za pośrednictwem środków telekomunikacji lub systemu informatycznego („cybermobbing”) oraz podżeganie. Obejmuje to również czyny zabronione takie jak: zniesławienie, oddalone już oskarżenie o popełnienie czynu karalnego, znieważenie i pomówienie, jeżeli istnieją podstawy, by przypuszczać, że dany czyn popełniono przy wykorzystaniu środków telekomunikacji lub systemu informatycznego;

osobom małoletnim, które były świadkami aktów przemocy w swoim kręgu społecznym (przemoc w rodzinie, przemoc wobec dzieci).

Wsparcie dla ofiar jest konieczne do ochrony praw ofiary. Zapewnia je ośrodek wsparcia dla ofiar.

Wsparcie psychospołeczne polega na przygotowaniu ofiary do postępowania karnego i przygotowaniu jej na związane z nim obciążenie emocjonalne, towarzyszeniu ofierze podczas przesłuchań w charakterze świadka, świadczeniu usług pomocy prawnej i porad prawnych oraz profesjonalnego zastępstwa procesowego w postępowaniu karnym (§ 66b StPO). **Osobom, które nie ukończyły 14. roku życia, a których integralność seksualna mogła zostać naruszona, udziela się każdorazowo wsparcia psychospołecznego bez konieczności składania wniosku.**

Federalny Minister Sprawiedliwości jest uprawniony do zawierania umów z **odpowiednimi, uznanymi instytucjami** w celu zapewnienia wsparcia osobom, o których mowa powyżej, przy uwzględnieniu określonych wymogów prawnych (§ 66b ust. 3 pierwsza część zdania StPO). Federalne Ministerstwo Sprawiedliwości zleciło świadczenie usług wsparcia psychospołecznego lub pomocy prawnej **licznym odpowiednim, uznanym instytucjom**. W wielu przypadkach podmioty te (np. **ośrodki opieki nad dziećmi, ośrodki zapobiegania przemocy i centra interwencyjne**) **specjalizują się w pracy z dziećmi**.

Ostatnia aktualizacja: 26/07/2024

Za wersję tej strony w języku danego kraju odpowiada właściwe państwo członkowskie. Tłumaczenie zostało wykonane przez służby Komisji Europejskiej. Jeżeli właściwy organ krajowy wprowadził jakieś zmiany w wersji oryginalnej, mogły one jeszcze nie zostać uwzględnione w tłumaczeniu. Komisja Europejska nie przyjmuje żadnej odpowiedzialności w odniesieniu do danych lub informacji, które niniejszy dokument zawiera, lub do których się odnosi. Informacje na temat przepisów dotyczących praw autorskich, które obowiązują w państwie członkowskim odpowiedzialnym za niniejszą stronę, znajdują się w informacji prawnej.